

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

ISTRAŽIVANJE:

**LOKALNI IZBORI U REPUBLICI HRVATSKOJ 2013. GODINE U ODNOSU NA
PROMICANJE NAČELA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA**

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ

I. UVOD	3
II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	5
III. ANALIZA ZASTUPLJENOSTI ŽENA NA LOKALNIM IZBORIMA 2013. GODINE.....	7
1. LOKALNA SAMOUPRAVA.....	7
2. PODRUČNA (REGIONALNA) SAMOUPRAVA	11
IV. KOMPARATIVNA ANALIZA ZASTUPLJENOSTI ŽENA NA LOKALNIM IZBORIMA U RAZDOBLJU OD 2001. DO 2013. GODINE	16
V. SAŽETAK.....	18
VI. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	19

I. UVOD

Temeljem članka 5. i članka 6. stavka 1. Zakona o lokalnim izborima¹ Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 11. travnja 2013. godine donijela Odluku o raspisivanju izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave², Odluku o raspisivanju izbora za općinske načelnike, gradonačelnike i župane te njihove zamjenike² i Odluku o raspisivanju izbora za zamjenike općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda².

Povodom raspisivanja lokalnih izbora **Pravobraniteljica je 08. svibnja 2013. izdala javno priopćenje** kojim je svim političkim strankama u Republici Hrvatskoj skrenula pozornost na čl.15.st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova³ (u daljnjem tekstu: Zakon) koji ih obvezuje da su na kandidacijskim listama za političke demokratske izbore u predstavnička tijela svih razina vlasti, dužne poštivati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama. Pored toga, Pravobraniteljica se izravno obratila svim registriranim političkim strankama u Republici Hrvatskoj te na ukupno 116 adresa sjedišta stranaka uputila preporuku da prilikom sastavljanja stranačkih kandidacijskih lista, pored kriterija izvrsnosti i stručnosti, političke stranke u obzir obvezno uzmu i načelo ravnopravnosti spolova. To je važno naglasiti ponajviše iz razloga što spolna struktura samih stranačkih kandidacijskih lista ima utjecaj na konačan izbor kandidatkinja i kandidata u predstavnička tijela na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave, jer ukoliko same stranačke liste nisu spolno uravnotežene, ne može se očekivati niti spolno uravnotežen izbor članica i članova u predstavnička tijela na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prilikom sastavljanja kandidacijskih lista, pored kriterija izvrsnosti i stručnosti, svakako u obzir treba uzeti načelo ravnopravnosti spolova jer, osim što je ravnopravnost spolova ustavna kategorija Republike Hrvatske, također je jedno od temeljnih načela Europske unije čijom članicom je Republika Hrvatska postala 01. srpnja 2013. Pravobraniteljica je stoga svim političkim strankama predložila da se pri izradi kandidacijskih lista koriste modeli koje primjenjuju i druge zemlje članice Europske unije s ciljem postizanja uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u tijelima političkog odlučivanja: posebno tzv. par-nepar model prema kojem bi svaka druga osoba na listi bila suprotnog spola, čime bi se učinkovito ispoštovalo načelo ravnopravnosti spolova i osigurala uravnotežena zastupljenost žena i muškaraca na kandidacijskim listama.

Načelo ravnopravnosti spolova sukladno čl.5. Zakona između ostaloga znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, pa su shodno tome političke stranke prilikom sastavljanja stranačkih kandidacijskih lista dužne voditi računa o navedenim zakonskim odredbama koje ukazuju na obvezu poštivanja uravnotežene zastupljenosti spolova. Pritom posebno valja naglasiti odredbu iz čl.15.st.2. Zakona prema

¹ Narodne novine 144/12.

² Narodne novine 44/13.

³ Narodne novine 82/08.

kojoj se postupno povećanje podzastupljenog spola do 40% mora postići najkasnije prigodom provedbe trećih redovitih izbora od dana stupanja na snagu ovoga Zakona (2008).

Prema čl.9. Zakona o lokalnim izborima⁴ i čl.15. Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave⁵, prilikom sastavljanja liste za izbor predstavničkih tijela predlagatelj je dužan voditi računa o načelu ravnopravnosti spolova. Također treba naglasiti cilj 4.1. Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011.-2015. kojim se namjerava postići uravnotežena zastupljenost muškaraca i žena u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti na svim razinama.

Pravobraniteljica je krajem 2012. objavila svoje stajalište o pozitivnom jamstvu uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama propisanim čl.15. Zakona o ravnopravnosti spolova u kojem je istaknula da smatra kako se zakonski pojam „treći redovni izbori“ odnosi **na sljedeće redovne izbore u Republici Hrvatskoj** (nakon provedenih lokalnih izbora 2009. i parlamentarnih izbora 2011.), što znači da bi se na ovim lokalnim izborima trebala primjenjivati obveza iz čl.15.st.2. Zakona od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola na izbornim listama. Uporište takvog stajališta Pravobraniteljica nalazi u tumačenju pojma „izborni ciklus“ koji se definira kao „normirani vremenski razmak u kojemu se održavaju izbori za određena politička tijela ili politički položaj“.⁶ U tom smislu, pojam „**redovni izbori**“ trebao bi se odnositi na izbore za bilo koju razinu vlasti održanih u zakonom propisanom roku, odnosno na **one koji nisu izvanredni**.

Međutim, Hrvatski sabor je 09. prosinca 2012. donio Odluku o nedavanju vjerodostojnog tumačenja članka 15. stavka 2. Zakona o ravnopravnosti spolova⁷ koje je zatražila zastupnica Hrvatskih laburista – Stranke rada i predsjednica saborskog Odbora za ravnopravnost spolova Nansi Tireli, a u kojem je obrazloženo da „*normativno određenje iz druge rečenice predmetnog stavka »najkasnije prigodom provedbe trećih redovitih izbora od dana stupanja na snagu ovoga Zakona« valja sagledati u smislu odredbi posebnih propisa kojima je uređena provedba izbora članova u predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, izbora zastupnika u Hrvatski sabor i izbora članova u Europski parlament. Obzirom da su uređeni različitim propisima, kojima su utvrđena različita pravila za njihovo provođenje, navedeni izbori predstavljaju zasebne izborne institute*“.

Slijedom navedenoga, prvi izbori na kojima će političke stranke imati obvezu ispuniti navedenu odredbu Zakona o ravnopravnosti spolova prema kojoj moraju ispuniti zahtjev od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola na izbornim listama bit će **lokalni izbori 2017.** (treći po redu od donošenja Zakona). U tom smislu **treba uzeti u obzir da političke stranke prilikom provedbe ovih izbora nisu imale obvezu striktno primjenjivati pravilo od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola, međutim bez obzira na to bile su dužne**

⁴ Narodne novine 144/12.

⁵ Narodne novine 44/05, 44/06, 109/07 i 144/12.

⁶ <http://www.izbori.hr/izbori/ip.nsf/WPDS/5B79A43B63431DCBC12574270034F73D?open&1>

(Izborna enciklopedija, Državno izborno povjerenstvo, 2008.)

⁷ Narodne novine 138/12.

poštivati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno čl.15.st.1. Zakona o ravnopravnosti spolova, čl.9. Zakona o lokalnim izborima i čl.15. Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U skladu s utvrđenim problemom podzastupljenosti žena u području političke participacije provedeno je istraživanje o spolnoj zastupljenosti na lokalnim izborima provedenim 2013. Izvori sekundarno dobivenih podataka predstavljali su rezultati lokalnih izbora koje je službeno objavilo Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske i statistički podaci Državnog zavoda za statistiku objavljeni na njihovim internetskim stranicama⁸, dok su podaci analizirani metodama deskriptivne statističke analize. Podaci su analizirani na temelju grafičkih i tabličnih prikaza konstruiranih na temelju navedenih izvora podataka.

Prvi krug lokalnih izbora proveden je 19. svibnja 2013., a drugi krug 02. lipnja 2013. Pravobraniteljica je pratila provedbu izbora te na temelju službeno objavljenih rezultata izradila analizu izbora članica i članova u predstavnička i izvršna tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova.

Cilj istraživanja je utvrđivanje stupnja usklađenosti procesa izbora kandidata/kinja i rezultata lokalnih izbora sa načelom ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, i to praćenjem provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova⁹, Zakona o lokalnim izborima¹⁰, Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave¹¹, Nacionalne politike za ravnopravnost spolova 2011.-2015.¹² i Preporuke Rec(2003)3 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o uravnoteženoj participaciji žena i muškaraca u političkom i javnom odlučivanju.

Komparativnom analizom, uspoređujući udio žena među pojedinim županijama Republike Hrvatske, analizirane su regionalne razlike u zastupljenosti žena na lokalnim izborima 2013.

Koristeći sve dostupne i sistematično uređene podatke o provedbi lokanih izbora u Republici Hrvatskoj, Pravobraniteljica je izradila i komparativan prikaz lokalnih izbora 2013. u odnosu na prethodne lokalne izbore (od 2001. do danas), s obzirom na udio zastupljenih žena.

⁸ <http://www.izbori.hr> i <http://dzs.hr>

⁹ Čl.5. i čl.15.; Narodne novine 82/08.

¹⁰ Čl. 9.; Narodne novine 144/12.

¹¹ Čl.15.; Narodne novine 44/05, 44/06, 109/07 i 144/12.

¹² Poglavlje IV. Strateški okvir za provedbu politike ravnopravnosti spolova i akcijski plan djelovanja - toč.4. Ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu; Narodne novine 88/11.

Do sada su na svim lokalnim izborima u Republici Hrvatskoj žene bile znatno podzastupljeniji spol pa su zbog toga (i u svrhu kvantitativno reduciranog i samim time preglednijeg vizualnog prikaza) u dijelu grafičkih rješenja uvršteni samo brojčani podaci i postotci za žene.

U svrhu što jasnijeg razumijevanja termina koji će se koristiti u ovom istraživanju u smislu čl.27. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi¹³ treba napomenuti da termin **predstavničko tijelo** jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave označava općinsko vijeće, gradsko vijeće i županijsku skupštinu, dok u smislu čl.39. istog Zakona termin **izvršno tijelo** označava načelnika/icu (općine), gradonačelnika/icu (grada) i župana/icu (županije).

Istraživanjem je ocijenjen stupanj zastupljenosti žena i muškaraca na lokalnim izborima 2013., na temelju kojeg su izvedeni zaključci i dane odgovarajuće preporuke Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

¹³ Narodne novine 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12 i 19/13.

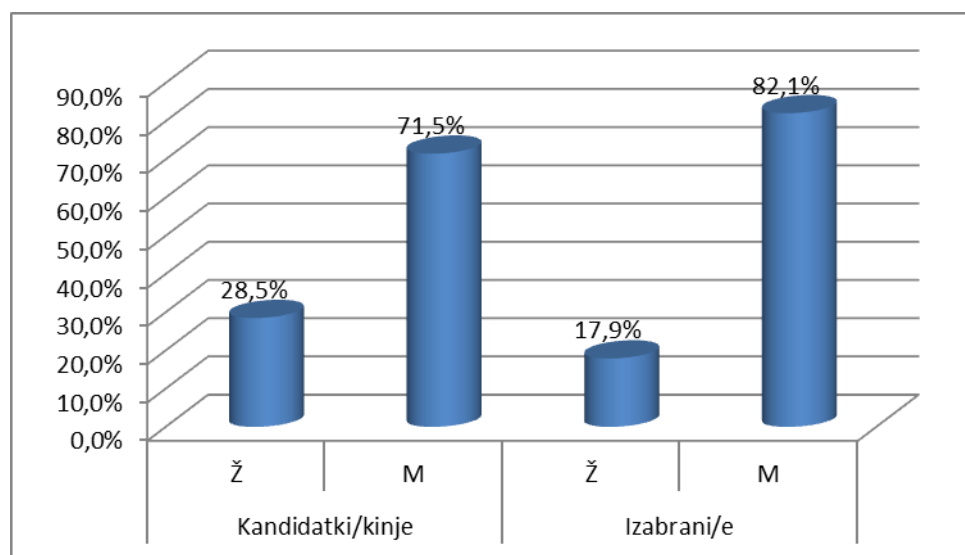
III. ANALIZA ZASTUPLJENOSTI ŽENA NA LOKALNIM IZBORIMA 2013. GODINE

1. LOKALNA SAMOUPRAVA

1.1. PREDSTAVNIČKA TIJELA

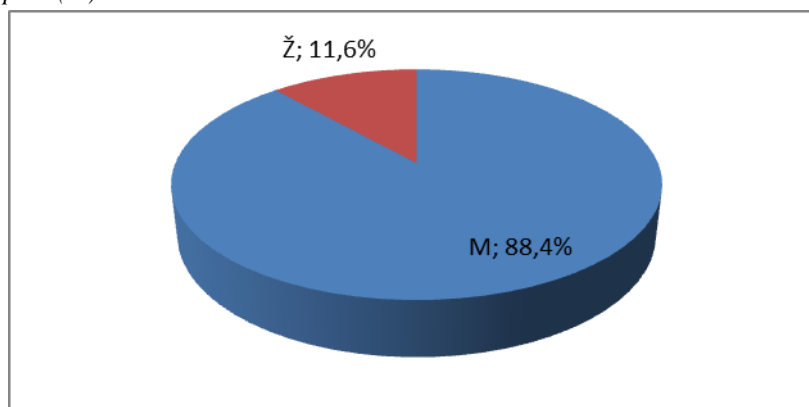
Kandidatkinje za zastupnice u predstavničkim tijelima jedinica lokalne samouprave (**općinska i gradska vijeća**) na ovim lokalnim izborima bile su zastupljene sa 28,5%, a vidljiv je pad udjela žena u odnosu na one koje su **izabrane** kao zastupnice u općinska i gradska vijeća koji iznosi 17,9% (*grafikon 1.*). Oba podatka ukazuju na podzastupljenost žena u predstavničkim tijelima jedinica lokalne samouprave.

Grafikon 1. Kandidati/kinje za zastupnike/ce i izabran/ie zastupnici/e u predstavničkim tijelima jedinica lokalne samouprave (općinska i gradska vijeća) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

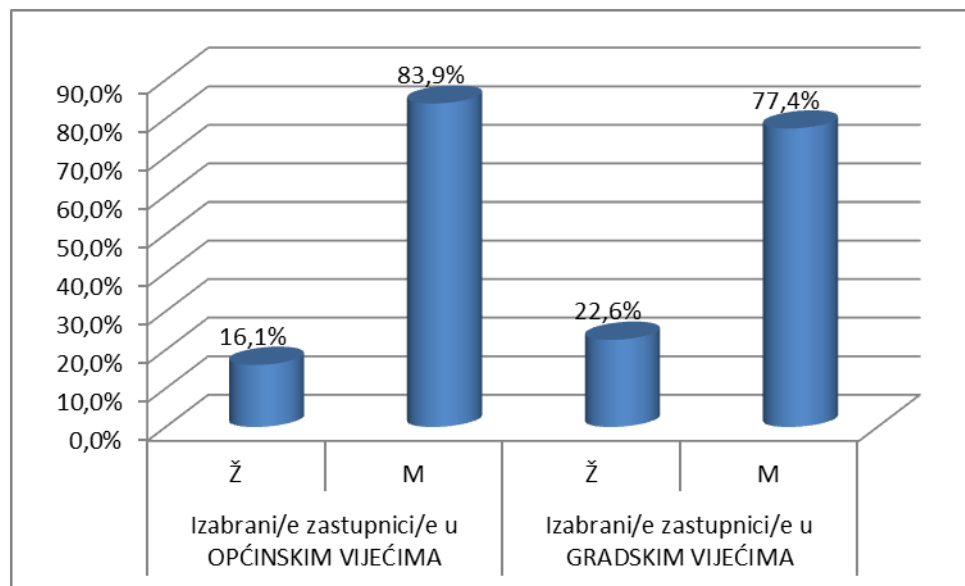
Nadalje, spolna struktura **nositelja/ca kandidacijskih lista** u gradskim i općinskim vijećima osjetno je neuravnotežena: 350 ili **11,6% žena** u odnosu na 2.660 ili **88,4% muškaraca** (*grafikon 2.*).

Grafikon 2. Nositelji/ce kandidacijskih lista u predstavničkim tijelima lokalne samouprave na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Iz grafikona 3. vidljivo je da su žene u **općinskim vijećima** (16,1%) zastupljene manje nego u **gradskim vijećima** (22,6%). Oba predstavnička tijela lokalne samouprave karakterizira neuravnotežena zastupljenost spolova.¹⁴

Grafikon 3. Izabrani/e zastupnici/e u predstavničkim tijelima jedinica lokalne samouprave (općinska i gradska vijeća) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Tablice 1. i 2. (str.9.) prikazuju udio žena među izabranim zastupnicima/cama u općinskim i gradskim vijećima po županijama. Zanimljivo je uočiti veliki nesrazmjer zastupljenosti žena u općinskim i gradskim vijećima u **Međimurskoj županiji**. Naime, Međimurska županija 1. je na listi po udjelu izabranih zastupnica u općinskim vijećima sa 27,1% žena te posljednja, 20. na listi udjela izabranih zastupnica u gradskim vijećima sa 13,5% žena. **Koprivničko-križevačka županija** ističe se kao županija koja se sa postotkom od 33,3%, izabranih žena u gradskim vijećima najviše približila preporučenoj najmanjoj zastupljenosti jednog spola od 40% u predstavničkim tijelima na razini lokalne samouprave.

Gledajući objedinjeno postotak izabranih zastupnica u općinskim i gradskim vijećima po županijama, **Istarska županija** se ističe kao županija sa najvećim postotkom izabranih zastupnica: u usporedbi sa 20 županija u Republici Hrvatskoj, 4. je na listi prema izabranim zastupnicama u općinskim vijećima sa udjelom žena od 21,7% te 2. na listi izabranih zastupnica u gradskim vijećima sa udjelom žena od 30,4%.

¹⁴ Državno izborno povjerenstvo u objavljenom izvještaju o spolnoj strukturi kandidata/kinja za predstavnička tijela lokalne samouprave statističke podatke za **kandidate/kinje za općinska i gradska vijeća prikazao je objedinjeno** pa ih stoga u ovom dijelu istraživanja nije bilo moguće razlučiti i usporediti udjele **kandidata/kinja** za općinska i gradska vijeća i **izabranih** zastupnika/ca u općinska i gradska vijeća.

Tablica 1. Izabrane zastupnice u predstavničkim tijelima lokalne samouprave (općinska vijeća) po županijama

ŽUPANIJA*		Izabrane zastupnice u OPĆINSKIM VIJEĆIMA	
		%	br.
1)	Međimurska	27,1	76
2)	Ličko-senjska	25,3	24
3)	Primorsko-goranska	24,3	67
4)	Istarska	21,7	76
5)	Sisačko-moslavačka	20,4	32
6)	Varaždinska	18,4	47
7)	Koprivničko-križevačka	16,8	44
8)	Šibensko-kninska	16,5	27
9)	Karlovačka	15,7	31
10)	Brodsko-posavska	14,5	48
11)	Krapinsko-zagorska	13,9	44
12)	Osječko-baranjska	13,2	58
13)	Požeško-slavonska	13,1	9
14)	Vukovarsko-srijemska	12,7	43
15)	Zagrebačka	12,5	40
16)	Bjelovarsko-bilogorska	12,3	27
17)	Splitsko-dalmatinska	12,2	55
18)	Zadarska	12,1	39
19)	Dubrovačko-neretvanska	10,6	20
20)	Virovitičko-podravaska	8,9	15
UKUPNO		16,1	845

Tablica 2. Izabrane zastupnice u predstavničkim tijelima lokalne samouprave (gradska vijeća) po županijama

ŽUPANIJA*		Izabrane zastupnice u GRADSKIM VIJEĆIMA	
		%	br.
1)	Koprivničko-križevačka	33,3	19
2)	Istarska	30,4	51
3)	Bjelovarsko-bilogorska	27,2	25
4)	Karlovačka	26,4	24
5)	Dubrovačko-neretvanska	26,4	23
6)	Brodsko-posavska	26,2	11
7)	Splitsko-dalmatinska	24,9	68
8)	Vukovarsko-srijemska	23,5	23
9)	Ličko-senjska	23,0	14
10)	Sisačko-moslavačka	22,6	30
11)	Virovitičko-podravaska	22,2	12
12)	Šibensko-kninska	21,5	18
13)	Primorsko-goranska	21,3	48
14)	Požeško-slavonska	18,6	16
15)	Zadarska	18,6	19
16)	Zagrebačka	18,4	33

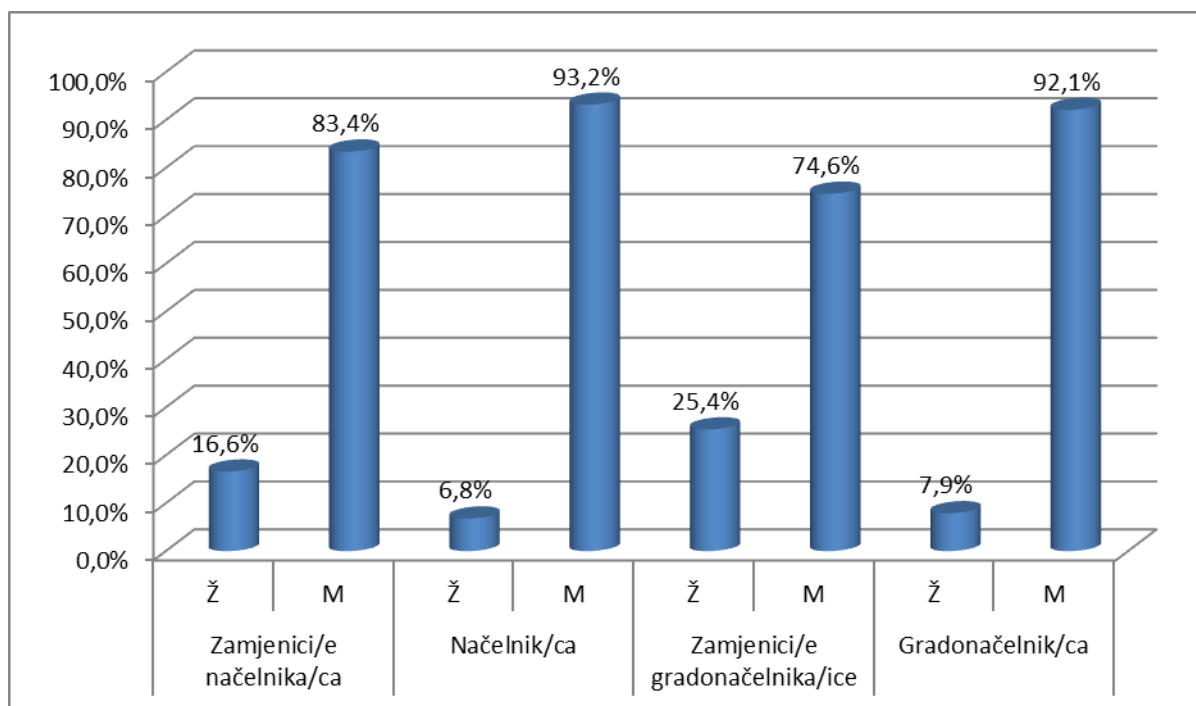
17)	Varaždinska	18,1	23
17)	Krapinsko-zagorska	18,1	19
19)	Osječko-baranjska	17,7	25
20)	Međimurska	13,5	12
UKUPNO		22,6	560

*Redosljed županija poredan je od najvećeg prema najmanjem postotku izabranih zastupnica

1.2. IZVRŠNA TIJELA

U grafikonu 4. prikazana je spolna struktura izabranih zastupnika u izvršnim tijelima lokalne samouprave, odnosno, udio izabranih žena i muškaraca, koja pokazuje podzastupljenost žena na svim razinama. Pri tome, zanimljivo je uočiti da je puno veći udio žena među zamjenicima/ama načelnika/ca i gradonačelnika/ca nego među samim čelnicima općina i gradova. Žene su najviše zastupljene među zamjenicima/ama gradonačelnika/ca sa 25,4%, dok ih najmanje ima kao načelnica općina (samo 6,8%). Gradonačelnice u Republici Hrvatskoj zastupljene su također sa izrazito malim postotkom od 7,9% (11 žena od ukupno 139 gradonačelnika/ca). U tablici 3. prikazana je spolna struktura žena i muškaraca u izvršnim tijelima lokalne samouprave brojčano i u postocima po županijama.

Grafikon 4. Izabrani/e kandidati/kinje u izvršnim tijelima jedinica lokalne samouprave (čelnici/e općina i gradova i njihovi/e zamjenici/e) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Tablica 3. Izabrani/e kandidati/kinje u izvršnim tijelima jedinica lokalne samouprave (čelnici/e općina i gradova i njihovi/e zamjenici/e) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%) i županijama

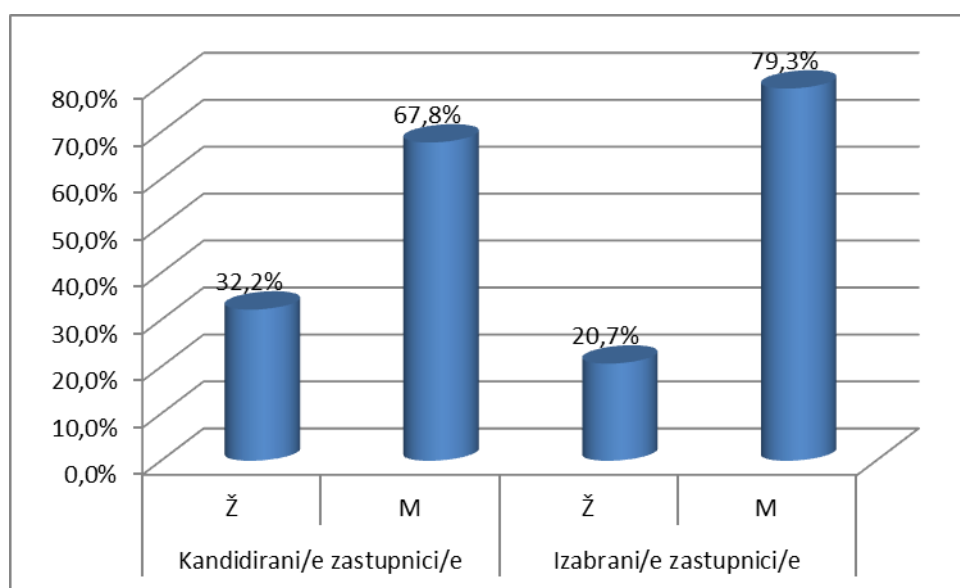
ŽUPANIJA	GRADOVI				OPĆINE			
	Gradonačelnice		Zamjenice gradonačelnika/ice		Načelnice		Zamjenice načelnika/ica	
	%	br.	%	br.	%	br.	%	br.
Zagrebačka	0,0	0	22,2	4	20,0	5	11,5	3
Krapinsko-zagorska	0,0	0	25,0	2	4,0	1	20,0	5
Sisačko-moslavačka	14,3	1	33,3	4	26,7	2	26,7	2
Karlovačka	20,0	1	25,0	2	0,0	0	11,8	2
Varaždinska	3,6	1	25,8	8	3,6	1	25,8	8
Koprivničko-križevačka	33,3	1	40,0	2	9,1	2	31,8	7
Bjelovarsko-bilogorska	0,0	0	62,5	5	0,0	0	5,6	1
Primorsko-goranska	14,3	2	35,3	6	18,2	4	28,0	7
Ličko-senjska	0,0	0	20,0	1	0,0	0	12,5	1
Virovitičko-podravska	0,0	0	20,0	1	0,0	0	0,0	0
Požeško-slavonska	20,0	1	14,3	1	0,0	0	0,0	0
Brodsko-posavska	0,0	0	50,0	2	11,5	3	15,4	4
Zadarska	0,0	0	16,7	1	7,1	2	13,3	4
Osječko-baranjska	0,0	0	15,4	2	5,8	2	13,9	5
Šibensko-kninska	40,0	2	0,0	0	6,7	1	6,7	1
Vukovarsko-srijemska	0,0	0	25,0	2	3,8	1	19,2	5
Splitsko-dalmatinska	12,5	2	20,8	5	0,0	0	15,4	6
Istarska	0,0	0	43,7	7	9,7	3	25,8	8
Dubrovačko-neretvanska	0,0	0	12,5	1	0,0	0	17,6	3
Međimurska	0,0	0	0,0	0	9,1	2	30,4	7
UKUPNO	7,9	11	25,4	56	6,8	29	16,6	79

2. PODRUČNA (REGIONALNA) SAMOUPRAVA

2.1. PREDSTAVNIČKA TIJELA

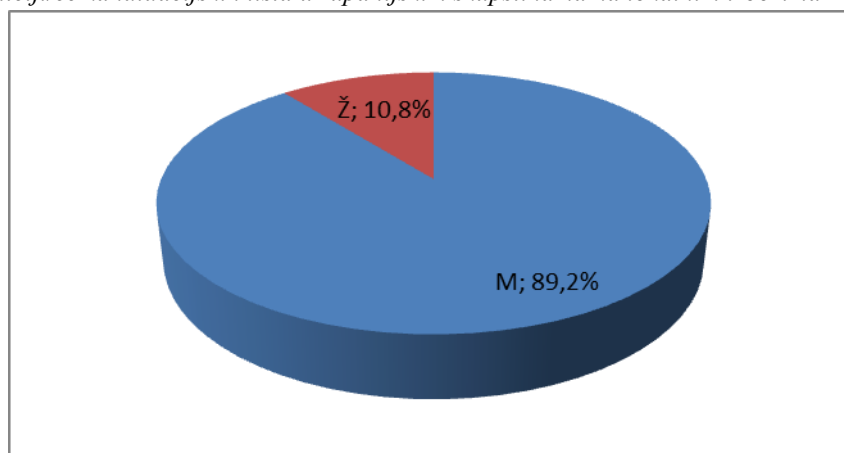
Iz *grafikona 5.* vidljiv je pad udjela žena među izabranim zastupnicima/ama u županijske skupštine i Gradsku skupštinu Grada Zagreba u odnosu na udio kandidiranih zastupnika/ca. Razlika između kandidiranih (32,2%) i izabranih kandidatkinja (20,7%) iznosi 11,5%. **Samo petina (20,7%) izabranih zastupnica u županijskim i gradskoj skupštini nikako se ne može smatrati zadovoljavajućim ispunjenjem zakonski propisanog načela ravnopravnosti spolova.**

Grafikon 5.: Kandidirani/e i izabrani/e zastupnici/ce u predstavničkim tijelima jedinica područne (regionalne) samouprave (županijske i gradska skupština) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Nadalje, spolna struktura **nositelja/ca kandidacijskih lista** u županijskim skupštinama osjetno je neuravnotežena: 21 ili **10,8% žena** u odnosu na 174 ili **89,2% muškaraca** (*grafikon 6.*)

Grafikon 6. Nositelji/ce kandidacijskih lista u županijskim skupštinama na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Uspoređujući županije prema udjelu žena u županijskim i gradskoj skupštini (tablica 3.) ponovo se kao i u slučaju lokalne samouprave sa visokim postotkom ističe **Istarska županija** koja je imala 45,7% kandidatkinja, dok je u županijsku skupštinu izabrano ukupno 16 ili 35,6% zastupnica. **Grad Zagreb** je zastupljen sa 35,3% zastupnica u gradskoj skupštini, a 30% udjela žena u županijskim i gradskoj skupštini prelazi još samo **Varaždinska županija** sa 31,7%. S druge strane, u **Zadarskoj županiji** izabrano je uvjerljivo najmanje žena u županijsku skupštinu: samo njih 9,5%, što ukazuje na **velike područne (regionalne) razlike u zastupljenosti žena u predstavničkim tijelima jedinica područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj**. Također treba istaknuti da je udio izabranih zastupnica u predstavnička tijela jedinica područne (regionalne) samouprave uočljivo znatno manji od udjela žena koje su kandidirane za te pozicije.

Tablica 4. Kandidirane i izabrane zastupnice u predstavničkim tijelima jedinica područne (regionalne) samouprave (županijske i gradska skupština) na lokalnim izborima 2013.

ŽUPANIJA*		Županijska/gradska skupština			
		Izabrane zastupnice		Kandidirane zastupnice	
		%	br.	%	br.
1)	Istarska	35,6	16	45,7	185
2)	Grad Zagreb	35,3	18	37,8	462
3)	Varaždinska	31,7	13	33,2	68
4)	Krapinsko-zagorska	26,8	11	29,3	48
5)	Primorsko-goranska	26,7	12	37,3	168
6)	Požeško-slavonska	22,2	8	27,5	77
7)	Splitsko-dalmatinska	21,6	11	33,8	276
8)	Međimurska	21,4	9	36,3	119
9)	Zagrebačka	19,6	10	28,3	130
10)	Brodsko-posavska	19,1	8	27,3	112
11)	Ličko-senjska	18,8	6	25,8	32
12)	Koprivničko-križevačka	17,1	7	28,2	81
13)	Dubrovačko-neretvanska	17,1	7	27,5	79
14)	Virovitičko-podravska	16,7	6	24,5	60
15)	Šibensko-kninska	16,7	7	26,8	88
16)	Osječko-baranjska	16,4	9	33,2	220
17)	Karlovačka	16,3	7	31,3	77
18)	Bjelovarsko-bilogorska	14,6	6	30,1	111
19)	Sisačko-moslavačka	14,0	6	34,4	155
20)	Vukovarsko-srijemska	14,0	6	23,2	95
21)	Zadarska	9,5	4	28,1	115
UKUPNO		20,7	187	32,2	2.758

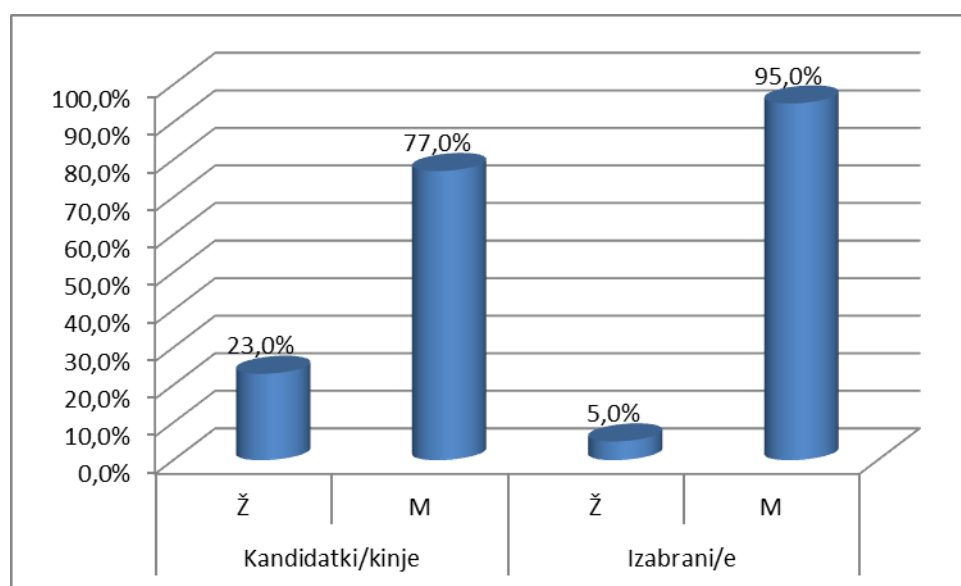
*Redosljed županija poredan je od najvećeg prema najmanjem postotku izabranih zastupnica

2.2. IZVRŠNA TIJELA

Iz grafikona 7. u odnosu na udio u predstavničkim tijelima, vidljiv je još izraženiji pad udjela žena među izabranim zastupnicima/ama koji/e su izabrani/e kao župani/županice (izvršno tijelo jedinica područne/regionalne samouprave) s obzirom na kandidirane zastupnike/ce.

Naime, 23% žena bilo je kandidirano za mjesto župana/ice, a postotak izabranih županica je izrazito nizak i iznosi samo 5% (pad od 18%). Jedina županica koja sačinjava navedeni postotak od 5% izabrana je u **Sisačko-moslavačkoj županiji**, spriječivši tako slučaj da zastupljenost izabranih županica bude 0%. Za razliku od samo jedne izabrane županice (5%), zamjenice županica su nešto zastupljenije: izabrano ih je ukupno 11 ili 26,2% (tablica 4.). Kandidirano za to mjesto izvršne vlasti bilo ih je ukupno 69 ili 23%. Gledajući pojedinačno županije, najviše žena bilo je kandidirano u **Primorsko-goranskoj** (5 ili 41,7%) i **Varaždinskoj županiji** (6 ili 40%), međutim nijedna od njih nije izabrana za županicu. Također, kao i u slučaju predstavničkih tijela jedinica područne (regionalne) samouprave, treba istaknuti da je broj izabranih županica znatno manji od žena koje su kandidirale za tu poziciju što je u svakom slučaju zabrinjavajući podatak koji može ukazivati na nedovoljnu osnaženost žena za preuzimanje uloga u političkoj participaciji u vlasti na razini područne (regionalne) samouprave.

Grafikon 7. Kandidirani/e i izabrani/e zastupnici/ce u izvršnim tijelima jedinica područne (regionalne) samouprave (župani/ce) na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

Tablica 5. Kandidirane i izabrane zastupnice u izvršnim tijelima jedinica područne (regionalne) samouprave (županice i zamjenice župana/ica) po županijama na lokalnim izborima 2013. po spolu

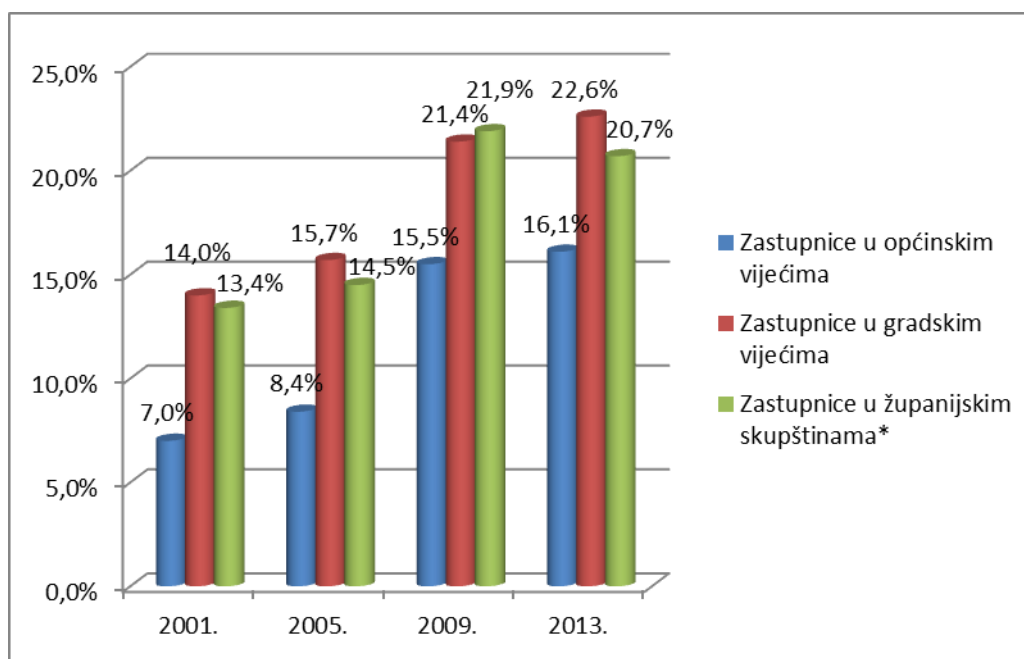
ŽUPANIJA*		Županice				Zamjenice župana/ice	
		Kandidatkinje		Izabrane		Izabrane	
		%	br.	%	br.	%	br.
1)	Primorsko-goranska	41,7	5	0,0	0	50,0	1
2)	Varaždinska	40,0	6	0,0	0	0,0	0
3)	Krapinsko-zagorska	33,3	3	0,0	0	50,0	1
4)	Grad Zagreb	29,2	7	0,0	0	100,0	2
5)	Bjelovarsko-bilogorska	27,8	5	0,0	0	50,0	1
6)	Istarska	27,8	5	0,0	0	50,0	1
7)	Sisačko-moslavačka	26,7	4	100,0	1	0,0	0
8)	Međimurska	26,7	4	0,0	0	50,0	1
9)	Dubrovačko-neretvanska	25,0	3	0,0	0	50,0	1
10)	Zadarska	25,0	3	0,0	0	0,0	0
11)	Koprivničko-križevačka	22,2	2	0,0	0	0,0	0
12)	Ličko-senjska	22,2	2	0,0	0	50,0	1
13)	Splitsko-dalmatinska	22,2	4	0,0	0	0,0	0
14)	Osječko-baranjska	20,8	5	0,0	0	0,0	0
15)	Zagrebačka	16,7	2	0,0	0	0,0	0
16)	Virovitičko-podravska	16,7	2	0,0	0	50,0	1
17)	Šibensko-kninska	16,7	2	0,0	0	0,0	0
18)	Brodsko-posavska	14,3	3	0,0	0	50,0	1
19)	Vukovarsko-srijemska	11,1	1	0,0	0	0,0	0
20)	Požeško-slavonska	6,7	1	0,0	0	0,0	0
21)	Karlovačka	0,0	0	0,0	0	0,0	0
UKUPNO		23,0	69	4,8	1	26,2	11

*Redoslijed županija poredan je od najvećeg prema najmanjem postotku kandidatkinja za župana/icu

IV. KOMPARATIVNA ANALIZA ZASTUPLJENOSTI ŽENA NA LOKALNIM IZBORIMA U RAZDOBLJU OD 2001.-2013.

Grafikon 8. zorno pokazuje da je na četiri lokalna izbora u razdoblju od 2001.-2013. došlo do pozitivnih pomaka u zastupljenosti žena u predstavničkim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Međutim, uzimajući u obzir duljinu vremenskog perioda od 12 godina i činjenicu da su u tom periodu donesene tri nacionalne politike za ravnopravnost spolova¹⁵, današnje stanje sa zastupljenošću žena od 16,1% u općinskim vijećima, 22,6% u gradskim vijećima i 20,7% u županijskim skupštinama¹⁶ **ne možemo smatrati zadovoljavajućim ispunjenjem zakonski propisanog načela ravnopravnosti spolova. Posebno valja istaknuti vrlo uočljivu stagnaciju i neznatne pomake u odnosu na prethodne lokalne izbore 2009. godine.** U odnosu na 2009., udio žena u općinskim vijećima povećao se za 0,6%, u gradskim vijećima za 1,2%, dok je u županijskim skupštinama¹⁵ zastupljenost žena čak pala za 1,2%.

Grafikon 8. Zastupnice u predstavničkim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (općinska vijeća, gradska vijeća i županijske skupštine) 2001.-2013. (%)

* Uključujući i Gradsku skupštinu Grada Zagreba

Zbog nedostatka sistematizirano obuhvaćenih podataka, spolna zastupljenost u izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave za lokalne izbore provedene 2001. i 2005., prikazana je samo usporedba podataka s lokalnih izbora 2009. i 2013.

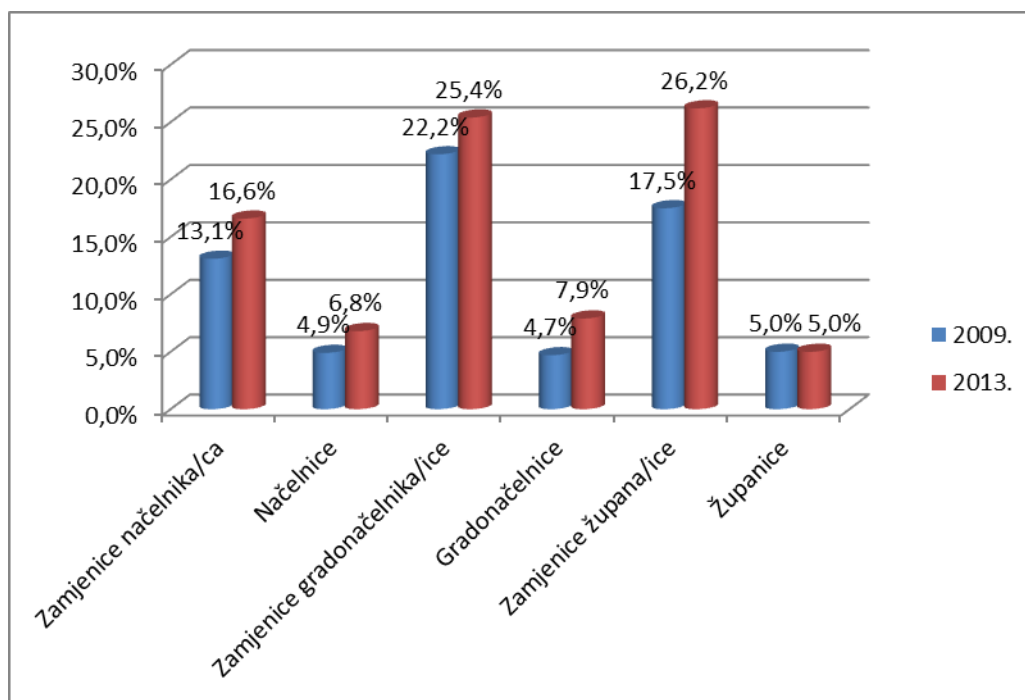
¹⁵ Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova, s programom provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj od 2001.-2005. (NN 112/01), Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010. (NN 114/06) i Nacionalna politika za ravnopravnost spolova, za razdoblje od 2011.-2015. (NN 88/11).

¹⁶ Uključujući Gradsku skupštinu Grada Zagreba.

Iz grafikona 9. vidljivo je da su u gotovo svim tijelima izvršne vlasti na lokalnim izborima 2013. zabilježeni blagi, ali kvantitativno nezadovoljavajući pozitivni pomaci u odnosu na 2009. , dok se u pogledu pozicije župana/ice čak dogodio lagani pad:

- **zamjenice načelnika/ca**: povećanje za 3,5% (13,1%→**16,6%**);
- **načelnice**: povećanje za 1,9% (4,9%→**6,8%**);
- **zamjenice gradonačelnika/ca**: povećanje za 3,2% (22,2%→**25,4%**);
- **gradonačelnice**: povećanje za 3,2% (4,7%→**7,9%**)
- **zamjenice župana/ice**: povećanje za 8,7% (17,5%→**26,2%**)
- **županice**: isto stanje (5,0%→**5,0%**, tj. jedna županica).

Grafikon 9. Izabrani/e kandidati/kinje u izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (načelnice i njihove zamjenice, gradonačelnice i njihove zamjenice, županice i njihove zamjenice) na lokalnim izborima 2009. i 2013. (%)

V. SAŽETAK

Zastupljenost žena u predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave nakon lokalnih izbora 2013. godine:

Predstavnička tijela:

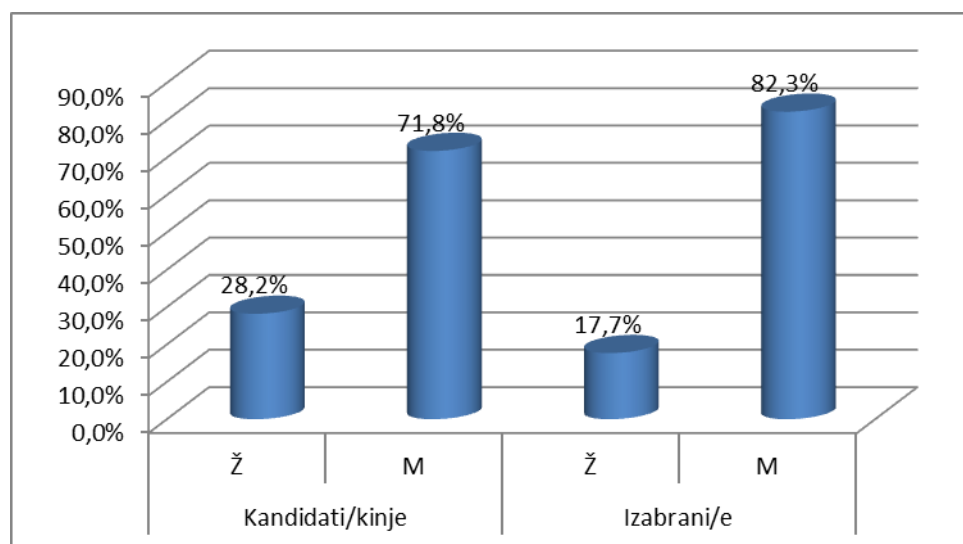
- općinska vijeća: **16,1%**
- gradska vijeća: **22,6%**
- županijske skupštine¹⁷: **20,7%**

Izvršna tijela:

- zamjenice načelnika/ca općina: **16,6%**
- načelnice općina: **6,8%**
- zamjenice gradonačelnika/ca: **25,4%**
- gradonačelnice: **7,9%**
- zamjenice župana/ice: **26,2%**
- županice: **5,0%.**

Kada se uzmu u obzir sve razine vlasti lokalne i područne (regionalne) samouprave, dolazimo do podataka da je **na lokalnim izborima 2013. sudjelovalo ukupno 56.558 kandidatkinja** i kandidata od čega 15.973 ili **28,2% žena** i 40.585 ili **71,8% muškaraca**. **Izabrano je 9.683 kandidatkinja** i kandidata od čega 1711 ili **17,7% žena** i 7972 ili **82,3% muškaraca** (grafikon 10.).

Grafikon 10. Ukupna zastupljenost žena i muškaraca na lokalnim izborima 2013. po spolu (%)

¹⁷ Uključujući Gradsku skupštinu Grada Zagreba.

VI. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Konačni podaci pokazuju porazne rezultate zastupljenosti žena u predstavničkim i izvršnim tijelima jedinice lokalne i područne (regionalne) vlasti nakon provedenih lokalnih izbora 2013. Općenito se može ustvrditi da se bilježe neznatni pomaci u vidu veće zastupljenosti žena u području političke participacije na razini lokalne samouprave, dok je na razini područne (regionalne) samouprave prisutan čak blagi negativan trend smanjenja udjela žena u predstavničkim i izvršnim tijelima (ako izuzmemo zamjenice župana/ica čiji postotak je porastao).

U odnosu na rezultate lokalnih izbora 2009., vrlo je primjetna stagnacija u porastu udjela žena u području političke participacije na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj. Takvo stanje nimalo ne ide u korist namjere da se zakonskom obvezom kojom se propisuje poštivanje načela ravnopravnosti spolova i vođenje računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama osigura uravnotežena zastupljenost žena i muškaraca u području političke participacije, a to pogotovo ne ukazuje na predviđenu progresivnu tendenciju povećanja zastupljenosti žena u tijelima predstavničke i izvršne vlasti na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave i postizanje zakonske obveze sukladno čl.12.st.3. i čl.15.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova prema kojoj će se na sljedećim lokalnim izborima 2017. morati primjenjivati obveza od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola na izbornim listama.

Objedinjeni podatak s ovogodišnjih lokalnih izbora od 28,2% žena koje su bile kandidirane za neku od pozicija na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave upućuje na zaključak da političke stranke pri utvrđivanju izbornih lista nisu ni približno osigurale uvjete za ispunjenje načela ravnopravnosti spolova u smislu uravnotežene zastupljenosti oba spola. Prema tome, tako se nije niti moglo očekivati da se izbjegnu porazni rezultati udjela izabranih žena na ovim izborima koji na kraju iznosi 17,7% (uzimajući u obzir sve razine vlasti lokalne i područne/regionalne samouprave).

Ono na što također treba ukazati je činjenica da je udio **izabranih** žena znatno manji od udjela žena **kandidiranih** za neku od pozicija u predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. To možemo okarakterizirati kao zabrinjavajući podatak koji može ukazivati na nedovoljnu osnaženost žena za preuzimanje uloga u političkoj participaciji na razini područne (regionalne) samouprave.

Pored toga, primjetan je znatno manji udio žena među općinskim načelnicima/ama i gradonačelnicima/ama u odnosu na njihove zamjenike/ce gdje ih je prisutno više, što je još jedan pokazatelj koji ide u prilog zaključku da su za žene (kao i u nekim drugim područjima javnog života te rada i zapošljavanja) rezervirani niži položaji u hijerarhijskoj ljestvici političkog odlučivanja, dok one najviše pozicije i dalje velikom većinom drže muškarci. Taj zaključak također potkrepljuje podatak od samo 11,6% žena nositeljica kandidacijskih lista u gradskim i općinskim vijećima odnosno 10,8% u županijskim skupštinama.

Ravnopravnost spolova između ostaloga podrazumijeva i osiguravanje jednake prisutnosti u svim područjima javnog i privatnog života uključujući i participaciju u političkom djelovanju, a ako pored ovdje iznesenih rezultata istraživanja uzmemo u obzir i podatak da je u trenutnom sastavu Hrvatskog sabora samo 24% žena, ponovo je potrebno ukazati na nesklad društvenih uloga koje nisu ničime biološki niti spolno uvjetovane, no unatoč tome danas je prisutno stanje da je društvena skupina koja čini natpolovičnu većinu stanovništva Republike Hrvatske značajno podzastupljena u upravljanju tim istim društvom. Stoga se mora imati na umu da politički sustav koji ženama i muškarcima ne jamči stvarnu ravnopravnost u mogućnosti sudjelovanja u postupcima političkog odlučivanja ne zadovoljava temeljne postavke demokratskog uređenja.

Stoga, slijedom navedenih zaključaka, Pravobraniteljica smatra da je potrebno poduzeti ozbiljne korake kako bi se stvorili uvjeti za ispunjenje zakonske obveze od 40% zastupljenosti jednog spola na izbornim listama na sljedećim lokalnim izborima 2017. te u skladu s time daje sljedeće preporuke:

- (1) Političke stranke trebaju ustrajno raditi na osnaživanju i poticanju žena na aktivniju participaciju u političkom djelovanju unutar samih stranaka što će se odraziti i na njihov vidljiviji javni utjecaj i djelovanje kako bi došlo do uravnoteženosti omjera izabranih žena i muškaraca prilikom provedbe sljedećih izbora.
- (2) Povjerenstva/odbori za ravnopravnost spolova na razini općina, gradova i županija u sljedećem četverogodišnjem razdoblju do provedbe lokalnih izbora 2017. trebaju uložiti dodatne napore i organizirati kampanje kako bi potaknule žene na aktivnije uključivanje u rad političkih stranaka.
- (3) Svi društveni dionici trebaju raditi na afirmaciji žena u području političke participacije kako bi se izbjegli stereotipi o rodnim ulogama žena i muškaraca gdje su muškarci tradicionalno ti koji su u vrhu hijerarhije političkog odlučivanja i čine neproporcionalnu većinu u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti.